

บทที่ 5

สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาการใช้รูปแบบการเรียนแบบแก้ปัญหาของพิชชินีในรายวิชาฝึกปฏิบัติการพยาบาลอนามัยชุมชน 2 (พบ 487 ข) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนแบบแก้ปัญหาของพิชชินี มาใช้ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลอนามัยชุมชน และศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการฝึกปฏิบัติด้านความรู้ในการใช้กระบวนการพยาบาลอนามัยชุมชน ความสามารถในการแก้ปัญหาและความคิดเห็นของนักศึกษาต่อรูปแบบการฝึกปฏิบัติการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษา ชั้นปีที่ 3 คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ ซึ่งฝึกปฏิบัติวิชาการพยาบาลอนามัยชุมชน 2 (พบ 487 ข) ปีการศึกษา 2546 กลุ่มที่ 3 จำนวน 24 คน ซึ่งได้รับการฝึกปฏิบัติตามการเรียนแบบแก้ปัญหาของพิชชินี ในการประเมินชุมชน ระยะเวลา 2 สัปดาห์ คณะผู้วิจัย ซึ่งนิเทศการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษา ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เครื่องมือที่จัดทำขึ้น บันทึก ทดสอบความรู้ในการประเมินชุมชนและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษา ก่อนและหลังการฝึกปฏิบัติ บันทึกประสบการณ์พฤติกรรมการฝึกปฏิบัติของนักศึกษาตลอดการฝึก ผลจากการทดสอบความรู้ และประเมินความสามารถในการแก้ปัญหาได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows ในการแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างก่อนและหลังการฝึกปฏิบัติด้วย Paired sample t-test

สรุปผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการฝึกปฏิบัติการพยาบาลอนามัยชุมชน โดยใช้การเรียนแบบแก้ปัญหาของพิชชินี สามารถนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับการใช้กระบวนการพยาบาลอนามัยชุมชนได้เป็นอย่างดี นักศึกษาผู้ผ่านการฝึกปฏิบัติสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์การฝึกในทุกข้อ รูปแบบการฝึกมีความสนุก น่าสนใจ ท้าทายความสามารถของนักศึกษา และส่งเสริมการนำความรู้มาใช้อย่างเป็นรูปธรรม
2. เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้ในการใช้กระบวนการพยาบาลอนามัยชุมชน ก่อนและหลังการฝึกปฏิบัติ พบว่า คะแนนเฉลี่ยความรู้ภายหลังการฝึกสูงกว่าก่อนการฝึกปฏิบัติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($t = -6.54, P=0.00$)
3. เมื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษา ก่อนและหลังการฝึกปฏิบัติ พบว่า คะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาลงท้ายหลังการฝึกสูงกว่าก่อนการฝึก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($t = -4.36, P=0.00$)
4. นักศึกษาผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนในระดับมากและมากที่สุด พบว่า รูปแบบการเรียนนี้สามารถพัฒนาให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ ($\bar{X}=4.77, SD=0.43$) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ร่วมกันอภิปรายและดำเนินการทำงานกลุ่ม ($\bar{X}=4.77, SD=0.43$) ฝึกให้นักศึกษาวิพากษ์วิจารณ์เสนอแนะความคิดเห็น และ

นำเสนอวิธีการแก้ปัญหาอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X}=4.77$, $SD=0.43$) สร้างให้เกิดกำลังใจ และมั่นใจแก่นักศึกษาว่าตนเองสามารถแก้ปัญหาได้ ($\bar{X}=4.64$, $SD=0.58$) และสามารถเชื่อมโยงการฝึกปฏิบัติกับการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ($\bar{X}=4.59$, $SD=0.59$)

สิ่งที่ควรปรับปรุง คือ การเสริมสร้างบรรยากาศการฝึกไม่ให้เกิดเครียด ควรเพิ่มระยะเวลาการฝึก เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ด้านต่างๆ ชัดเจนขึ้นและควรพิจารณาระยะเวลาการเดินทาง และการปฐมนิเทศ ก่อนฝึกปฏิบัติให้ชัดเจนขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบการเรียนแบบแก้ปัญหาของพิชชินี มักถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนทางวิทยาศาสตร์พื้นฐาน โดยมุ่งหมายให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการแสวงหาความรู้ (Skill in learning how to learn) เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดรู้จักทำ รู้จักแก้ปัญหาและทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า กลุ่มผู้เรียนที่ได้รับการสอนตามปกติ (อภิวดี สุวานนท์, 2531 อ่ำพรรณ สุกันธา, 2535 และ รัชณี อ่อนพุ่ม, 2538) การศึกษาครั้งนี้ ได้นำแนวคิดนี้มาทดลองประยุกต์ โดยปรับเปลี่ยนจากรูปแบบการสอนวิทยาศาสตร์พื้นฐาน เป็นการฝึกปฏิบัติวิทยาศาสตร์ประยุกต์ในสาขาการพยาบาลอนามัยชุมชนเพื่อหวังผลต่อผู้เรียนในเป้าหมายเดียวกัน ผลการศึกษามีความสอดคล้องกัน และทำให้เกิดการเรียนรู้ในหลายประเด็นดังนี้

1. **มีความเป็นไปได้ในการจัดรูปแบบการฝึกปฏิบัติแบบแก้ปัญหาของพิชชินีในรายวิชาฝึกปฏิบัติการพยาบาลอนามัยชุมชน** การศึกษาครั้งนี้ใช้การฝึกปฏิบัติในชุมชนซึ่งเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงและมีปัจจัยหลายประการอยู่นอกเหนือการควบคุมซึ่งผู้เรียนต้องเผชิญ และจัดการแก้ไขปัญหาให้เกิดผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีความใกล้เคียงกับรูปแบบการเรียนแบบใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ไขปัญหาและความสามารถในการวินิจฉัยชุมชนของนิสิตหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยการสาธารณสุข สิรินคร พิษณุโลก โดย อังคนาพร สอน่าย และคณะ (2546) ซึ่ง อังคนาพร ได้จัดให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม การเรียนรู้โดยเรียนจากสถานการณ์จริงในชุมชน นักศึกษาเป็นผู้แก้ปัญหาร่วมกับชุมชน และผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ แต่มีความแตกต่างด้านโปรแกรมการเรียนและระยะเวลาเรียน โดย อังคนาพร ได้ประสานการเรียนภาคทฤษฎีและฝึกปฏิบัติเข้าด้วยกัน ในรายวิชาการสาธารณสุข 3 โดยใช้เวลาในการเรียน 3 เดือน ประกอบด้วยการเรียน 21 ครั้งๆ ละ 3 ชั่วโมง และมีการอบรม 1 ครั้งนาน 3 วัน เพื่อวางพื้นฐานแนวคิด และเทคนิควิธีการแก่นักศึกษา ส่วนการศึกษาครั้งนี้รูปแบบจะเป็นการฝึกปฏิบัติบทบาทพยาบาลสาธารณสุข โดยใช้กระบวนการประเมินชุมชนเพื่อวางแผนแก้ไขปัญหาสุขภาพร่วมกับประชาชนและผู้นำในพื้นที่ นักศึกษาได้ผ่านการเรียนภาคทฤษฎีในภาคการศึกษาที่ 1 เฉพาะหน่วยการประเมินชุมชน เป็นเวลา 10 ชั่วโมง และได้ความรู้จากการเรียนมาฝึกปฏิบัติในการเรียนภาคฤดูร้อน ในปีการศึกษาเดียวกัน การดำเนินการดังกล่าว มีทั้งข้อดีและข้อด้อย ในส่วนข้อดีการฝึกปฏิบัติภายหลังการเรียนภาคทฤษฎี จะทำให้นักศึกษาได้มีพื้นฐานความรู้ มองเห็นภาพรวมทั้งตั้งแต่ต้นจนจบ สามารถคิดรวบยอดรู้ลำดับขั้นตอนการจัดการในแต่ละขั้นได้ และสามารถก้าวทันการฝึกปฏิบัติได้โดยไม่ต้องใช้เวลาในการอธิบายขยายความมาก แต่ถ้าผู้เรียนขาดการเตรียมความพร้อมไม่ทบทวนเนื้อหาทฤษฎีก่อนการฝึกปฏิบัติ การได้เปรียบด้านพื้นฐานเชิงทฤษฎีก็จะเกิดขึ้นน้อย ซึ่งพบในการศึกษาครั้งนี้ ผู้เรียนเตรียมความพร้อมไม่เพียงพอ อาจารย์ผู้นิเทศจำเป็นต้อง

ทบทวนความรู้เดิมแก่นักศึกษาบางส่วน และนักศึกษาจะต้องใช้เวลาภายหลังการฝึกปฏิบัติแต่ละวันทบทวนความรู้ด้วยตนเองในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเครียดแก่ผู้เรียนได้ ดังความคิดเห็นของนักศึกษาบางส่วนว่า

- นักศึกษาตั้งตัวไม่ทัน เพราะไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน
- รู้สึกว่าตนเองยังไม่มีความพร้อม ไม่มีความรู้เพียงพอในการเข้าชุมชน ต้องอ่านหนังสือเพิ่มขึ้น
- รู้สึกเครียดไปหน่อย แต่ทุกคนตั้งใจทำงาน แม้จะต้องนอนดึกเพิ่มขึ้น ทำความสามารได้ดี
- ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ใช่ได้มาง่าย ๆ เราต้องทุ่มเททั้งเวลา ระดมสมองของเราทุกคน ช่วยกันทำ แม้จะเหนื่อยแต่ก็สนุก และทุกคนก็รักกันมากขึ้น
- ความรู้ยังไม่พอ ไม่ได้เตรียมตัวก่อนการฝึกปฏิบัติงาน

แต่ในส่วนของความไม่พร้อม ได้เกิดความร่วมมือกัน เกิดมิตรภาพและความสามัคคีของกลุ่มผู้เรียนเพิ่มขึ้น และสามารถช่วยกันเพื่อฝ่าฝืนอุปสรรคทำให้งานสำเร็จตามความมุ่งหมายได้ ในส่วนข้อด้อย การเรียนภาคทฤษฎีโดยนักศึกษาผู้เรียนไม่เคยสัมผัสประสบการณ์จริง และระยะเวลาการฝึกปฏิบัติห่างจากการเรียนภาคทฤษฎีมากทำให้นักศึกษาขาดความต่อเนื่องในการเรียนรู้ นักศึกษาสิ่งที่ได้เรียนรู้ในภาคทฤษฎี และลดความสามารถในการนำมาใช้ในการฝึกปฏิบัติ สอดคล้องกับการศึกษาของ จุฬารักษ์ กวีวิรัชชัย และ คณะ (2543) ที่พบว่าระยะเวลาหลังเรียนทฤษฎีมีความสัมพันธ์ทางลบกับการเรียนรู้ในคลินิก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r=-0.46$, $p=0.001$) กล่าวคือ นักศึกษาที่ฝึกภาคปฏิบัติโดยมีระยะเวลาหลังการเรียนทฤษฎีนาน จะมีผลการเรียนรู้ในคลินิกต่ำ เสมือนเป็นการสูญเปล่าทางการศึกษา นักศึกษาไม่สามารถนำความรู้ที่เคยเรียนมาใช้ได้ นักศึกษาบางส่วนมีทัศนคติเชิงลบ ต่อการเรียนภาคทฤษฎี ดังความคิดเห็นของนักศึกษาบางส่วนดังนี้

- เรียนในห้องยังไม่รู้เรื่อง ต้องลงมือทำเองถึงจะรู้ว่าสนุกดี ได้ทั้งความรู้ประสบการณ์ที่น่าจดจำ
- ตอนเรียนไม่เคยเข้าใจ แต่พอได้ทำจริง ทำได้ เข้าใจมากขึ้น
- เรียนมาแล้วลืม รู้สึกเบื่อ รำคาญ ซ้ำเกียจ

การประสานการเรียนภาคทฤษฎีและฝึกปฏิบัติเข้าด้วยกัน ดังรูปแบบของ อังคนาพร อาจเป็นทางออกในการแก้ไขปัญหาหรือจัดการศึกษาในรูปแบบโมดูลของแต่ละวิชาให้สำเร็จเสร็จสิ้นทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติในเวลาต่อเนื่องกัน จะทำให้ประสิทธิผลทางการศึกษาเพิ่มขึ้น นักศึกษาสามารถเรียนรู้ นำความรู้ไปใช้ได้จริง และเกิดทักษะการปฏิบัติการพยาบาลได้ตามความต้องการ

นอกจากนี้รูปแบบการเรียนยังมีความใกล้เคียงกับการสอนแบบเน้นวิจัยต่อการใฝ่รู้และความสามารถในการคิดวิจารณ์ของนักศึกษาพยาบาลของ มาสริน จันทงาม และ ประนอม รอดคำดี (2546) ที่จัดประสบการณ์ให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากการกระทำ กำหนดปัญหาจากสถานการณ์ กระตุ้นให้นักศึกษาเกิดความสงสัย อยากรู้ อยากหาคำตอบและเกิดคุณลักษณะพึงประสงค์ 4 ประการ คือ ความสามารถในการสังเกต ความสามารถในการถาม

ความสามารถในการแสวงหาคำตอบ และความสามารถในการตอบ (มาสริน จันทงาม และประนอม รอดคำดี, 2546 : 32) นอกจากคุณลักษณะของผู้เรียนดังกล่าว ผลการศึกษาครั้งนี้ยังพบเพิ่มเติมว่า นักศึกษาสามารถสรุปข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลได้ ($\bar{X} = 4.55$, $SD=0.51$) สามารถวิพากษ์วิจารณ์ เสนอแนะความคิดเห็นและนำเสนอวิธีแก้ไขปัญหาคำถามได้ ($\bar{X} = 4.77$, $SD=0.43$) สามารถร่วมกันอภิปรายและดำเนินการทำงานกลุ่ม ($\bar{X} = 4.77$ $SD=0.43$) ซึ่งลักษณะดังกล่าวล้วนเป็นคุณลักษณะของผู้เรียนที่เกิดขึ้นจากการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้กระบวนการเรียนรู้ ต้องมีเนื้อหาสาระ มีกิจกรรมสอดคล้องกับความสนใจ และความแตกต่างของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ใช้ การแก้ไขปัญหา ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ ทำเป็น และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) การเรียนมีลักษณะเป็น Active learning ที่ใช้วิธีการเรียนรู้จากการกระทำ (Learning by doing) ซึ่งนับเป็นพื้นฐานการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่สามารถดึงศักยภาพของผู้เรียนให้ปรากฏ เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีลักษณะเป็นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experience learning) ซึ่ง Kolb (อ้างใน ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ และ สุภาพรณ อุบโยคิน, 2543 : 81) เสนอว่าประสบการณ์เป็นแหล่งของการเรียนรู้และการพัฒนา ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาให้เกิดความสามารถในการคิดที่ซับซ้อน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เกิดความเข้าใจเนื้อหาความรู้ เกิดแรงจูงใจในการเรียน มีความสามารถในการแก้ปัญหา และสิ่งซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของนักการศึกษาพยาบาล คือ ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ง่ายขึ้น ผลลัพธ์การศึกษาดังกล่าวได้เกิดขึ้นกับผู้เรียนขณะฝึกปฏิบัติงานครั้งนี้ ดังความคิดเห็นของนักศึกษา ดังนี้

- ยิ่งฝึก ยิ่งรู้อะไรมากขึ้นเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน
- ได้รับความรู้มากมาย เมื่อได้ลงมือทำด้วยตนเอง
- เป็นประสบการณ์ที่หาที่ไหนไม่ได้อีกแล้ว สนุกกับการเรียน และการได้ลงมือทำจริง จะทำให้จดจำ และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง

● สนุกกับการเรียน การฝึกปฏิบัติแบบนี้ รู้สึกชอบวิชานี้ หลังจากที่เราเรียนในห้องยังไม่รู้เรื่อง ต้องลงมือทำเองจึงจะรู้ว่าทำได้ ได้ทั้งความรู้ ประสบการณ์ที่น่าจดจำ รู้สึกว่าตัวเองมีความสามารถมากขึ้น เป็นผู้ใหญ่มากขึ้น

● การเรียนที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทำให้นักศึกษาทุกคนเรียนรู้ด้วยตนเองมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนที่เพิ่มขึ้น ฝึกความรับผิดชอบ ความอดทน การทำงานเป็นทีม ฝึกแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ที่เราไม่เคยเจอมาก่อน เรียนรู้การทำงานร่วมกับคนหมู่มาก

ผลจากการทดลองใช้รูปแบบการเรียนแบบแก้ปัญหาของพิชิตินิในรายวิชาฝึกปฏิบัติการพยาบาลอนามัยชุมชน ทำให้เกิดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นพบและสร้างความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้คิด ทำ แสดงออก เพื่อแก้ปัญหาเกิดผลงานเป็นที่ประจักษ์ ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและกลุ่ม เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์ เกิดการปฏิบัติงานเป็นขั้นตอนตามกระบวนการประเมินชุมชน ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้จริง และที่สำคัญ คือผู้เรียนเกิดความสุข สนุกในการทำงาน และสามารถพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลได้อย่างดียิ่ง

2. ประสบการณ์ของผู้นิเทศ ผลจากการวิจัยได้สนับสนุนแนวคิดการจัดการศึกษาพยาบาลที่ว่า "การเรียนรู้ไม่ใช่เฉพาะนักเรียนเท่านั้นที่เรียน ครูก็ต้องเรียนรู้ไปพร้อมกันด้วย โดยเรียนรู้ความมีสติ ความคิดริเริ่ม มุมมองการศึกษาใหม่ ๆ ข้อมูลใหม่ ๆ ประสบการณ์ใหม่ และต้องมีวิสัยทัศน์กว้าง ไม่มองสิ่งใดสิ่งหนึ่งในแง่มุมเดียว (Pavlovich, 2544 : 25) ในการจัดการฝึกปฏิบัติการประเมินชุมชนโดยใช้รูปแบบการสอนแบบแก้ปัญหาของพิชชินีนั้น ครูผู้นิเทศ ต้องมีจุดยืนในความรับผิดชอบ 2 ประการคือ

1. สอนให้นักศึกษาผู้เรียนเกิดความรู้ สามารถปฏิบัติการประเมินชุมชนโดยใช้กระบวนการ อนามัยชุมชนได้
2. สอนให้นักศึกษามีทักษะในการแก้ปัญหา โดยการแสวงหาข้อมูล การวิเคราะห์ ตัดสินใจ โดยใช้หลักการอย่างมีเหตุผล

ครูผู้นิเทศเป็นผู้วางแผนจัดประสบการณ์ นักศึกษาผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการฝึกปฏิบัติ การสอนแบบแก้ปัญหาของพิชชินี มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน นักศึกษาเป็นผู้ระบุปัญหา กำหนดขอบเขตของปัญหา วางแผน ดำเนินการแก้ไข รวมทั้งรวบรวมข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ได้จากการแก้ปัญหา เพื่อนำมาอภิปรายสร้างเป็นความรู้ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หรือสถานการณ์ใหม่ที่นักศึกษาประสบได้ รูปแบบการสอนแบบแก้ปัญหของพิชชินี เป็นกระบวนการคิดแก้ปัญหาตามขั้นตอน 4 ขั้น คือ ขั้นสืบเสาะค้นหา ขั้นแก้ปัญหา ขั้นสร้างความรู้ และขั้นอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งในแต่ละขั้นตอนดำเนินการ ผู้เรียนได้ฝึกฝนการคิดวิเคราะห์ข้อบกพร่อง ทำให้ผู้เรียนได้ค้นพบข้อเท็จจริง และเกิดทักษะการเรียนรู้ (รัชณี อ่อนพุ่ม, 2538 : 44)

จากการนำการเรียนแบบแก้ปัญหา มาประยุกต์ใช้ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล ผู้นิเทศ ได้ค้นพบความสำคัญของประสบการณ์จากสถานการณ์ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง ครูผู้นิเทศ ต้องฉกฉวยโอกาสในทุกสถานการณ์ที่เกิดปัญหา สร้างให้เกิดการเรียนรู้ในกลุ่มนักศึกษาให้จงได้ ต้องพัฒนาแบบฝึกหัดจากปัญหาที่หลากหลาย สร้างให้นักศึกษาได้ทดลองใช้ ความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเต็มที่ และสิ่งสำคัญ คือ ครูต้องมีความนับถือและเชื่อมั่นในผู้เรียน ไว้วางใจผู้เรียนว่ามีความสามารถที่จะคลี่คลายปัญหาต่าง ๆ ได้ ครูต้องไม่พยายามช่วยแก้ปัญหา ตั้งแต่ปัญหายังไม่เกิด ต้องไม่นำทางนักศึกษาในทุกแง่มุมจนนักศึกษาขาดความเป็นตัวเองขาดการตัดสินใจด้วยตนเอง เพราะจะทำให้นักศึกษาขาดโอกาสที่จะพัฒนาความนับถือ และเชื่อมั่นในตนเอง เกิดภาวะพึ่งพิงขาดความเป็นอิสระ ทั้งทางความคิดและการตัดสินใจ บทบาทของครูจะเปลี่ยนแปลงจากการเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทเนื้อหาความรู้แก่ผู้เรียน เป็นผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ จัดให้ผู้เรียนมีวิธีการเรียนรู้ที่ถูกต้อง สร้างเสริมสติปัญญาในระดับสูง ครูเป็นผู้กระตุ้นหาแรงจูงใจให้ผู้เรียนรักที่จะเรียน เป็นแหล่งข้อมูลและเรียนรู้ไปพร้อมผู้เรียน อำนวยความสะดวกต่อผู้เรียน และสร้างบทเรียนที่สนับสนุนในการเรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ สุนีย์ ละกำป็น และ คณะ (2543 : 31) นอกจากความนับถือและเชื่อมั่นในผู้เรียนแล้ว ครูต้องสร้างความนับถือและเชื่อมั่นในตนเองให้เกิดขึ้น ความกริ่งเกรงวิตกกังวล เมื่อต้องใช้วิธีการเรียนแบบใหม่ซึ่งไม่คุ้นเคย ทำให้ครูเกิดความไม่แน่ใจในสิ่งที่ตนเองจัดการ ซึ่งสามารถแก้ไขได้โดยการศึกษาข้อมูลรอบด้านอย่างกว้างขวาง ตามผู้รู้หรือผู้ที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิและมีประสบการณ์ตรงที่สามารถชี้แนะวิธีการดำเนินการได้และสิ่งสำคัญที่สุด คือ ครูต้องมีความกล้าที่จะทดลองวิธีการ ซึ่งคาดว่าจะเกิดผลดีต่อการเรียนการสอน ยิ่งครูกล้าที่จะปรับเปลี่ยนวิธีการสอนจากเดิมสู่การสอนแบบใหม่ กล้าที่จะรับคำวิพากษ์วิจารณ์ กล้าที่

จะเริ่มต้น กล้าที่จะล้มเหลว ทุกสิ่งจะเป็นประสบการณ์ที่เสริมสร้างให้ครุมีความแข็งแกร่ง และสามารถออกแบบ การสอนที่สร้างความสุขแก่นักศึกษาและเกิดผลดีต่อทั้งนักศึกษาวิชาชีพและสังคมเพิ่มขึ้น

3. ผลสัมฤทธิ์การฝึกปฏิบัติการพยาบาลอนามัยชุมชนด้านความรู้ในการประเมินชุมชน ภายหลังการ ฝึกปฏิบัตินักศึกษาในระดับคะแนนความรู้ในการประเมินชุมชนสูงขึ้นกว่าก่อนฝึกปฏิบัติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ($t=6.54, P=.000$) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อังคนาพร สอนง่าย และ คณะ (2546) สืบเนื่องจาก กิจกรรมการฝึกปฏิบัติได้ใช้ประสบการณ์จริงในชุมชนเป็นสถานการณ์หลักในการเรียนรู้ นักศึกษาต้องใช้กระบวนการ อนามัยชุมชน เริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริงต่างๆ ในชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปปัญหา การเชื่อมโยง ถึงสาเหตุ การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหา การจัดทำแผนงานทั้งระยะสั้น และระยะยาว โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ ความสนใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน นอกจากนี้นักศึกษา ยังทำกิจกรรมในชุมชนด้วยความร่วมมือของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กรและประชาชน ซึ่งในทุก ขั้นตอน นักศึกษาได้นำความรู้จากการเรียนทฤษฎีมาใช้จริง เป็นการเชื่อมโยงทฤษฎีและการปฏิบัติเข้าด้วยกัน ในการ ฝึกภาคสนาม จึงเกิดความเข้าใจสิ่งที่เรียน เข้าใจปรากฏการณ์ เข้าใจกระบวนการวิธีการต่าง ๆ ยิ่งขึ้น จนสามารถ พัฒนาทักษะในการปฏิบัติงานได้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้พัฒนา วิธีการ ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ในการเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยครูผู้นิเทศมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับทั้งประสบการณ์ ซึ่งนำไปสู่ทักษะทางวิชาการ กระบวนการสะท้อนความคิดอภิปราย เพื่อขยายแนวคิดการเรียนรู้ให้กว้างขึ้น กระบวนการ แก้ปัญหา การแสวงหาความคิดรวบยอด เพื่อนำสู่วิธีการแก้ปัญหาและทดลองนำข้อสรุปจากกลุ่มไปดำเนินการ ซึ่งสามารถตรวจสอบวัดและประเมินผลได้ทันที นักศึกษาได้รับแรงจูงใจทางบวกโดยการชี้แนะ วิจารณ์ การยอมรับ ความรู้สึกและความคิดเห็นของผู้เรียน การยกย่องชมเชย สนับสนุนให้กำลังใจผู้เรียนและสร้างเสริมให้เกิดการสื่อสาร ทางบวก ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

4. ความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษา ภายหลังการฝึกปฏิบัติสูงกว่าก่อนการฝึกปฏิบัติ อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t=4.36, P=.000$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 และสอดคล้องกับผลการศึกษา ของ อังคนาพร สอนง่าย และ คณะ(2546) จะเห็นได้ว่า ผลการสอนแบบแก้ปัญหาด้วยวิธีการแตกต่างกัน ลักษณะ ธรรมชาติของวิชาทั้งภาคทฤษฎีและฝึกปฏิบัติซึ่งแตกต่างกัน แต่ทำให้เกิดผลต่อความสามารถในการแก้ปัญหาของผู้เรียน คล้ายคลึงกัน ดังเช่น การสอนวิชาเคมี โดยใช้การสอนแบบแก้ปัญหาของพิชชินีของ รัตน์ อ่อนพุ่ม (2538) การสอน คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการสอนของโพลยา โดยสุภิญญา พิทักษ์ศักดิ์ดาทร (2541) การสอนทางการพยาบาลที่เน้น สถานการณ์จริงของ กนกนุช ขำภักตร์ (2539) การสอนที่เน้นความสามารถคิดวิจารณ์ญาณโดยใช้วิธีการเรียนแบบใช้ ปัญหาเป็นหลักของ ดวงเนตร ธรรมกุล (2539) และการใช้ชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้ของ อังคนาพร สอนง่าย (2546) การเรียนแบบแก้ปัญหาของพิชชินีโดยผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงในชุมชน ผู้เรียนได้สัมผัสกับ ปัญหาจริงและสถานการณ์ที่ตนเองและกลุ่มต้องเผชิญ ต้องแก้ไขจัดการด้วยตนเอง ผู้เรียนมีกระบวนการแสวงหา ความรู้โดยใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ในการค้นหาสาเหตุของปัญหา วิเคราะห์ปัญหา แสวงหาแนวทางและวิธีการจัดการ กับปัญหา และนอกจากนี้ภายหลังการจัดการกับปัญหาแล้ว ผู้เรียนได้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อสรุป ประสบการณ์ที่เกิดขึ้น และเห็นแนวทางที่จะนำไปใช้ได้จริงในสถานการณ์หรือประเด็นปัญหาที่แตกต่างออกไป สถานการณ์ปัญหาที่หลากหลาย เป็นประสบการณ์ที่ดี ทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ในสมาชิกกลุ่มอย่าง

กว้างขวาง นอกจากนี้ยังฝึกฝนภาวะผู้นำ ผู้ตาม การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งกระบวนการของทุกคนทำให้เกิดการยอมรับตนเองและยอมรับผู้อื่น เกิดทัศนคติเชิงบวกต่อตนเองและต่อผู้อื่น ส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ความเชื่อมั่นนับถือตนเอง เห็นคุณค่าในตนเองและกลุ่มเพื่อน ซึ่งจะช่วยสร้างให้เกิดสัมพันธ์ภาพและมิตรภาพเพิ่มขึ้น และโดยเฉพาะในการศึกษาคั้งนี้ สถานการณ์ปัญหาไม่เพียงเกิดจากเหตุการณ์ในชุมชนเท่านั้น ปัญหาที่เกิดในการจัดการด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาภายในกลุ่ม โดยก่อนจะเข้าฝึกปฏิบัติการพยาบาลอนามัยชุมชน นักศึกษาเกิดความขัดแย้งทางความคิด แบ่งเป็น 2 ฝ่าย ทำให้เกิดความแบ่งแยกขาดความเป็นหนึ่งในกลุ่มนักศึกษา แต่เมื่อนักศึกษาทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการฝึกปฏิบัติการอนามัยชุมชน ซึ่งต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน การยอมรับความคิดเห็น ความเข้าใจผู้อื่น การให้อภัย ความอดทน และความสามัคคี ได้เกิดขึ้นทีละเล็กทีละน้อยอย่างชัดเจนจนกระทั่งความขัดแย้งหายไปในสัปดาห์แรกของการฝึกปฏิบัติงาน ดังความคิดเห็นของนักศึกษาที่ว่า

- เครียดและเหนื่อยกับการปรับตัวระหว่างเพื่อน 2 กลุ่ม ท้อแท้บ้างแต่ก็มีเพื่อน ๆ และครูให้กำลังใจ งานนี้ท้าทายมากสำหรับคนที่ไม่กล้าแสดงออกและไม่เคยเป็นผู้นำ
- ความรู้สึกแย่ ความขัดแย้งหายไป วันนี้รู้สึกถึงความช่วยเหลือกัน รักกันและตั้งใจทำงานสำเร็จไปอีกขั้นหนึ่งแล้ว
- อยากให้อาจารย์ observe สงครามระหว่างความเงียบกับความเอะอะวอยวาย เพื่อจะช่วยให้ช่วยระงับสงครามไม่ให้มันปะทุออกมา (ผลสืบมาจากการทำงานใน field ที่ผ่านมา)
- เห็นความร่วมมือของเพื่อนที่ช่วยกันทำงานจนดีก็ แม้จะเหนื่อยแต่ทุกคนรักกันมากขึ้นค่ะ
- สนุกกับการทำงานชุมชน ถึงแม้จะเหนื่อย แต่ผลที่ได้รับดีมาก ได้เพื่อนใหม่ที่สนิทและรักกันมากขึ้นตลอด 2 สัปดาห์

การฝึกปฏิบัติโดยใช้ปัญหาเป็นตัวอย่างทำให้เกิดการเรียนรู้ของนักศึกษา นอกจากจะเพิ่มความสามารถในการแก้ปัญหาโดยใช้ทักษะวิธีการหลากหลายจากการเรียนรู้ในกระบวนการกลุ่มตามขั้นตอนของพิชชีนแล้ว ยังทำให้นักศึกษาเกิดความคิดรวบยอดในการเรียนประสานกับการปฏิบัติงาน เกิดการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย ในด้านการประเมินชุมชน การปฏิบัติงานการพยาบาลสาธารณสุข ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ในการพัฒนาวิชาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวันได้ นักศึกษามีทัศนคติทางบวกกับวิชาที่เรียน ดังความคิดเห็นของนักศึกษาที่ว่า

- จากเริ่มแรกที่ฝึกจนถึงวันสุดท้าย รู้สึกดีกับวิชานี้มาก จากเริ่มแรกไม่ชอบเลย ทั้งร้อนทั้งเหนื่อย งานเยอะ แต่พอถึงวันสุดท้ายก็ไม่อยากไปฝึกที่อื่น รู้สึกสนุกและชอบมาก ได้ความรู้ใหม่ๆ เยอะมากยอมรับว่าตอนแรกไม่รู้อะไรเลย แต่ตอนนี้มันใจค่ะ
- ดีค่ะ ดีมากๆ ได้เรียนรู้อะไรด้วยตนเอง พบปัญหาเองโดยที่ไม่มีใครมาบอกว่า ต้องระวังโน่นระวังนี้ เจอปัญหาที่แก้ไข คุ่มมาก ๆ ค่ะ
- รู้สึกดีที่ครูถามถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง ทำให้มองภาพรวมของกลุ่มทำงานได้ ทุกคนพร้อมจะเรียนรู้ไปด้วยกัน พยายามปรับปรุงช่วยกันทำงานให้ดีขึ้น

จะเห็นได้ว่าการเรียนแบบแก้ปัญหา นอกจากจะพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาแล้ว ยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้เพิ่มเติมที่ รูปแบบการเรียนรู้ สนุก น่าสนใจและส่งเสริมปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียน สมาชิกกลุ่มและครูผู้นิเทศ การเรียนรู้เกิดขึ้นตลอดเวลา โดยอาศัยปัญหาและสถานการณ์จริงเป็นสื่อ กระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผีกฝนความรับผิดชอบ ความละเอียดรอบคอบ การช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม เพื่อเอาชนะปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น นอกจากความสามารถด้านการวิเคราะห์ปัญหา การแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาแล้ว ผู้เรียนยังได้ฝึกฝนการทำงานกลุ่ม การเป็นผู้นำ ผู้ตาม การอยู่ร่วมกัน การยอมรับความคิดเห็น การผ่อนปรน ให้อภัย เป็นการพัฒนาผู้เรียนครบทุกด้านทั้งทางกาย จิต อารมณ์ สังคมและสติปัญญา สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนให้ผู้เรียนได้เกิดการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ เกิดทักษะในการแสวงหาความรู้ สามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ (คณะกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้, 2544 : 40)

ข้อเสนอแนะ

ด้านการจัดการศึกษา

1. ควรสนับสนุนให้คณาจารย์จัดการเรียนการสอนแบบแก้ปัญหาแก่นักศึกษาพยาบาลทุกชั้นปีเพิ่มขึ้น

โดย

- 1.1 จัดการอบรมขั้นตอน วิธีดำเนินการ และการปรับรูปแบบให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา
- 1.2 ผู้บริหารควรคำนึงถึงองค์ประกอบด้านเวลา ซึ่งจะอำนวยความสะดวกในการจัดการศึกษา

แบบแก้ปัญหา

- 1.3 ควรทดลองใช้ในรายวิชาภาคทฤษฎี และนำมาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ซึ่งยังเกิดแก่นักศึกษา

ผู้เรียน

2. ควรมีการบูรณาการวิชาภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนเห็นภาพรวม มีเวลาในการศึกษาเพิ่มขึ้น และเกิดประโยชน์จากการเรียนในแต่ละวิชาอย่างเต็มที่

3. ควรมีมาตรการเตรียมผู้เรียนให้เป็น Active learner สนใจใฝ่รู้ พร้อมทั้งจะเรียนด้วยตนเองตลอดเวลา เพื่อสอดคล้องกับรูปแบบการเรียนแบบใหม่ ซึ่งจะพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในมิติต่างๆ เพิ่มขึ้น

ด้านการวิจัย

1. ควรศึกษาติดตามความคงทนในระดับความสามารถในการแก้ปัญหานักศึกษา
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและความสามารถในการแก้ปัญหาจากวิธีการสอนแบบแก้ปัญหาอื่น ๆ เพื่อแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาพยาบาล ในแต่ละชั้นปี
3. ควรวิจัยและพัฒนาแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาที่มีความเที่ยงตรงและสามารถนำมาใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ